

Povezanost osobina ličnosti, nade, optimizma i zadovoljstva životom odgojitelja predškolske djece

UDK: 159.9.019.3:373.211.24

159.923: 373.211.24

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 1.4.2015.

Doc. dr. sc. Sanja Tatalović Vorkapić¹
Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci
sanjatv@ufri.hr

Jelena Jelić Puhalo, mag. paed.²
Dječji vrtić „Turnić“ u Rijeci
jelena.jelic@ymail.com

Sažetak

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos osobina ličnosti odgojitelja s njihovom nadom, optimizmom i zadovoljstvom životom. Istraživanje je obuhvatilo 20 predškolskih ustanova u 16 mjesta koja se nalaze unutar 9 hrvatskih županija, na uzorku od 339 odgojiteljica. U istraživanju su korištena četiri upitnika. Rezultati su pokazali značajno visoke vrijednosti svih osobina ličnosti, osim za neuroticizam, što je bilo za očekivati. Visoka razina optimizma kod odgojitelja pozitivno je povezana s njihovom nadom i zadovoljstvom životom. Sve osobine ličnosti pozitivno su povezane s nadom, optimizmom

¹ Sanja Tatalović Vorkapić je docentica iz područja psihologije pri Katedri za obrazovne znanosti Učiteljskog fakulteta u Rijeci. Nositeljica je kolegija Razvojna psihologija, Psihologija ranog učenja i poučavanja, Razvojna psihopatologija, Pozitivna psihologija i Metodologija kvantitativnih istraživanja.

² Jelena Jelić Puhalo zaposlena kao odgojiteljica, magistrica je ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Njezini istraživački interesi su područje predškolskog odgoja i obrazovanja iz perspektive pozitivne psihologije.

i zadovoljstvom životom, osim neuroticizma koji je negativno povezan s ove tri varijable. Utvrđena je negativna povezanost ekstraverzije s dobi i radnim stažom, dok nada nije povezana s ovim socio-demografskim varijablama. S druge strane, optimizam i zadovoljstvo životom negativno su povezani s dobi. O utvrđenim nalazima se raspravilo u okviru izmijenjene uloge suvremenog odgojitelja u odnosu na odgojno-obrazovnu praksu.

Ključne riječi: odgojitelji, petofaktorski model ličnosti, nada, optimizam, zadovoljstvo životom

Uvod

Budući da odgojitelji svjesno ili nesvjesno utječu na razvoj dječjih obrazaca ponašanja koji se, jednom usvojeni teško mijenjaju, od velike je važnosti da posjeduju optimističan i vedar duh, ustrajnost i upornost te otvorenost ka novim putovima, idejama i spoznajama. Svojim ponašanjem odgojitelj utječe na stvaranje pozitivne ili negativne klime unutar svoje grupe, od koje ovisi kvaliteta djetetovog življenja u predškolskoj ustanovi. Može se reći da je tzv. *osobna karta* odgojitelja jedna od značajnijih čimbenika skrivenog kurikuluma i implicitnog učenja (Jančec, Tatalović Vorkapić i Lepičnik Vodopivec, 2015.). Zbog toga su za ovu profesiju od neupitnog značaja njegove/njezine osobine ličnosti (Tatalović Vorkapić, 2012.), optimizam, nada i zadovoljstvo životom (Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2013.) koji snažno determiniraju sliku koju će odavati tijekom rada s djecom predškolske dobi. Uzimajući u obzir temeljne odrednice tzv. Teorije podudaranja ličnosti i posla (eng. *Personality-job fit theory*; Holland, 1985.) koja ističe važnost kompatibilnosti između karakteristika osobe i njezine radne okoline, analizirat će se prethodno navedene karakteristike odgojitelja u njihovoj radnoj okolini.

Osobine ličnosti odgojitelja

„Ličnost je skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni, te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na intrapsihičku, fizičku i socijalnu okolinu“ (Larsen i Buss, 2007., 4). U ovoj je definiciji naznačeno da je ličnost skup psihičkih osobina, što podrazumijeva karakteristike ljudi po kojima su oni slični ili se razlikuju. Crte ličnosti opisuju prosječne tendencije u ponašanju neke osobe (Larsen i Buss, 2007.), a osobine ličnosti podrazumijevaju dosljedne obrasce načina na koji se pojedinci ponašaju, misle i osjećaju (Pervin, Cervone i John, 2008.). U prošlom je desetljeću nastalo nekoliko desetaka takso-

nomija osobina ličnosti koje su empirijski validirane. Za potrebe ovog istraživanja primijenjen je Petofaktorski teorijski model ličnosti, koji je danas najčešće korišten s obzirom da obuhvaća čitavo područje opisa ličnosti (Gračanin, Kardum i Krapić, 2004.). U okviru njega, opisuje se pet najpoznatijih crta ličnosti, a to su: Ekstraverzija, Ugodnost, Savjesnost, Otvorenost prema iskustvu i Neuroticizam. *Ekstraverzija* podrazumijeva sljedeće pridjevske markere: pričljiv, ekstravertiran, asertivan, izravan, otvoren nasuprot sramežljiv, introvertiran, tih, inhibiran, plah. *Emocionalna stabilnost* (Neuroticizam) podrazumijeva opise kao što su: miran, opušten, stabilan nasuprot anksiozan, nesiguran, mrzovoljan. *Ugodnost* se odnosi na osobine kao što su: suosjećajan, ljubazan, iskren, pun razumijevanja, topao nasuprot grub, okrutan, neljubazan, nesuosjećajan. *Savjesnost* upućuje na sljedeće pridjevske markere: praktičan, promptan, pedantan, uredan, organiziran nasuprot neorganiziran, neuredan, površan, nepraktičan, nepažljiv. *Intelekt ili maštovitost* (Otvorenost) ukazuje na sljedeće osobine ličnosti: maštovit, kreativan, intelektualan nasuprot neintelektualan, nemaštovit, nekreativan.

„Odgovitelj je osoba koja stvara uvjete, potiče, savjetuje i rukovodi djetetovim aktivnostima te je istodobno i izvor važnih informacija za rješavanje zadataka. Njegova važna uloga u odgojno-obrazovnom procesu jest stvaranje zajednice u kojoj se djeca dobro osjećaju, odnosno u kojoj se svaki njezin član osjeća važnim i poštovanim, sigurnim u sebe, u svoje sposobnosti i životno iskustvo koje ima“ (Lučić, 2007., 11). S obzirom na prethodna istraživanja, opravdao je pretpostaviti da bi idealan odgojitelj mogao biti onaj koji se odlikuje otvorenošću, ugodnošću, ekstraverzijom i savjesnošću, dok je visoki neuroticizam nepoželjna osobina ličnosti za ovu profesiju (Tatalović Vorkapić, 2012.; Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2013.; Tatalović Vorkapić, Vujičić i Čepić, 2014.). No, postavlja se pitanje, što je s povezanošću tih osobina s nekim drugim važnim karakteristikama kao što su nada, zadovoljstvo životom i optimizam? Zanimljivo je da ovakvih i sličnih istraživanja ima vrlo malo, premda ih psihologija obrazovanja ističe kao bitnim još od svojih početaka (Vizek-Vidović, Vlahović-Štetić, Rijavec i Miljković, 2014.).

U istraživanju stilova rada i kompetencija odgojitelja u učeničkim domovima koje je provedeno na učenicima srednjih škola i odgojiteljima došlo se do spoznaje o važnosti osobina ličnosti odgojitelja. Ispitane su osobine ličnosti: ekstraverzija, savjesnost i emocionalna stabilnost. Utvrđeno je da učenici smatraju da učitelj koji posjeduje jednu od navedenih osobina, posjeduje i druge dvije. Odgojitelji pak smatraju da savjesnost uključuje ostale dvije osobine ličnosti, ali da ekstraverzija ne uključuje povezanost s emocionalnom stabilnošću (Stilin, 2005.). Također, dosadašnji rezultati istraživanja osobina ličnosti kod odgojitelja su pokazali da odgojitelji predškolske djece pokazuju višu razinu ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti prema

novim iskustvima, za razliku od neuroticizma koji se pokazao nižim (Tatalović Vorkapić, 2012.; Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2013.). Premda nema empirijskih nalaza koji potvrđuju da veće vrijednosti dobivene kod ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti osiguravaju odgojitelju uspješan rad s djecom te suradnju sa svim akterima odgojno-obrazovnog procesa, logično je pretpostaviti ovakav odnos. Također, buduća istraživanja bi trebala biti usmjerena na ispitivanje upravo ovog odnosa.

Nada, optimizam i zadovoljstvo životom odgojitelja

Temeljne komponente *nade* su sposobnost planiranja putova do željenih ciljeva, bez obzira na moguće prepreke, te motivacija za korištenje tih putova (Snyder, 2000.). Osoba koja je usmjerena na postizanje važnog cilja ponašat će se u skladu s tim, te će razmišljati o mogućim putovima za njegovo ostvarenje. Nada nije nasljedna komponenta, već naučen kognitivni set koji se odnosi na razmišljanja usmjerena prema cilju. Komponenta nadajućeg mišljenja oblikuje se u dobi od dvije godine, pod značajnim utjecajem okoline. Značajni drugi, učeći djecu načinima dolaska do određenog cilja, uče ih nadajućem mišljenju. Tako dijete, razmišljajući o načinima dolaska do cilja, uči o uzrocima i posljedicama. S druge strane, razmišljanje o sredstvima pomaže mu naučiti da svojim odabirom utječe na mnoge događaje u svom životu (Snyder, 2000.). Nada nas štiti od negativnih misli i emocija kao i od samoponižavajućih i ometajućih misli koje koče naš napredak. Osim što pozitivno utječe na zdravlje, nada pozitivno utječe i na akademski uspjeh i rezultate učenika, studenata i sportaša (Snyder i sur., 2002.). Za Eriksona je nada *psihosocijalna tekovina* koja čini osnovu za vjerovanja u kulturu i civilizaciju, a definira ju na sljedeći način: „Nada je istovremeno prva i najnužnija vrlina inherentna stanju života“ (Erikson, 1964., prema Fulgosi, 1990., 121). Prema tome, nada omogućuje djetetu da povjerenje koje je steklo u prvoj razvojnoj fazi kasnije testira u različitim situacijama u životu. Na taj način dijete pojačava ili ponovno pronalazi to povjerenje. S obzirom na navedeno, svi koji rade s djecom, posebno s djecom predškolskog uzrasta, trebali bi biti svjesni važnosti nade, kao neophodne karakteristike za postizanje važnih ciljeva i održavanje pozitivnih emocija, misli i stavova. Nada kod odgojitelja rezultira nadahnućem za rad, konstruiranjem planova za sebe i djecu, te stalnim istraživanjem novih mogućnosti (Slunjski, 2003.). S obzirom da nadajuće misli pomažu ostvarenju profesionalnih ciljeva odgojitelja, stvaranju poticajnog okruženja i plodnog tla za razvoj dječjih potencijala, može se zaključiti da nada uvelike doprinosi poželjnom profilu ličnosti odgojitelja.

Optimizam i nada usko su povezani te predstavljaju dvije vrste pozitivnog mišljenja. Optimizam je relativno stabilna opća tendencija vjerovanja u pozitivne isho-

de aktivnosti (Scheier i Carver, 1987.). Optimisti nikada ne odustaju od svojih ciljeva usprkos preprekama koje im se nađu na putu (Rijavec, Miljković i Brdar, 2008.). Oni su ustrajni i uporni te vjeruju u pozitivan ishod i kada se nađu u nepovoljnim životnim situacijama. Istraživanja su pokazala da optimistični ljudi doživljavaju manji intenzitet i količinu stresa za razliku od pesimista (Brdar i Bakarčić, 2006.). Dispozicijski optimizam je opće očekivanje da će nam se u životu dogoditi više dobrih nego loših stvari (Scheier i Carver, 1987.). Za razliku od pesimista, optimisti očekuju da će im budućnost donijeti nešto dobro te rjeđe odustaju od pokušaja dolaska do cilja. Očekivanje pozitivne budućnosti je karakteristika optimizma, kao crte ličnosti (Rijavec i sur., 2008.). Za pretpostaviti je da se u grupi koju vodi optimističan odgojitelj djeca osjećaju sigurno, opušteno i motivirano za istraživanje, što osigurava dobru klimu za razvoj samopouzdanja, pozitivnih odnosa i zdrav psihološki razvoj djece. Ako se djeca u obitelji ili odgojno-obrazovnoj ustanovi kontinuirano susreću s pozitivnim primjerima, veća je vjerojatnost da će usvojiti optimizam i nadu.

Sljedeći konstrukt kojim se bavi ovo istraživanje odnosi se na **zadovoljstvo životom**. Ono čini kognitivnu komponentu subjektivne dobrobiti, koju još čini emocionalna komponenta – raspoloženja ili emocije (Penezić, 2006.). Procjena subjektivne dobrobiti, prema Myersu i Dieneru, (1995.) odnosi se na procjenu pojedinca o tome u kojoj je mjeri njegov život dobar. Subjektivnu dobrobit u svakodnevnom životu nazivamo srećom (Rijavec i sur., 2008.). Zadovoljstvo životom mjera je subjektivne dobrobiti pojedinca. Zadovoljstvo životom je mjera dobrobiti koja obuhvaća globalni osjećaj dobrobiti prema procjeni pojedinca. Svaki čovjek vrednuje svoj život iz osobne perspektive, prema sebi važnim kriterijima, očekivanjima, iskustvima i vrijednostima. S obzirom da se od odgojitelja očekuje pouzdanost, fleksibilnost i stabilnost u ponašanju veoma je važno da je zadovoljan svojim životom. Odgojitelj zadovoljan svojim životom pristupa djeci pozitivno, raspoloženo i vedro. On ima strpljenja i želje motivirati djecu, poticati ih na društvenost, kreativnost i istraživanje. U skupini u kojoj radi ovakav odgojitelj sigurno neće nedostajati humora, smijeha i pozitivnih emocija. U njoj će se djeca osjećati ugodno i prihvaćeno. Takva atmosfera osigurava bolju prilagodbu, socio-emocionalni razvoj djece, uspješniji razvoj svih potencijala te sveukupan pozitivan odgojno-obrazovni učinak. Zbog toga je visoka razina zadovoljstva životom odgojitelja presudna za kvalitetan odgojno-obrazovni rad. Istraživanja su pokazala da osobe koje su zadovoljne svojim životom imaju kvalitetnije brakove, ostvaruju bolje socijalne odnose, otpornije su na stres, učinkovitije na radnom mjestu, zdravije su i emocionalno stabilnije (Brajša-Žganec i Kaliterna Lipovčan, 2006.). Što se tiče zadovoljstva životom u odnosu na starosnu dob, istraživanje autora Penezića (2006.) na ispitanicima od adolescencije do odrasle dobi (15-71 godina) pokazalo je da je zadovoljstvo životom stabilno tijekom vremena

i na njega dob niti spol nemaju značajnog utjecaja. Rezultati istraživanja autora Tatalović Vorkapić i Lončarić (2013.) pokazali su visoku razinu zadovoljstva životom kod odgojitelja. Ova studija veoma je značajna za područje ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja jer ukazuje na važnost odgojiteljevih osobina i zadovoljstva životom koji igraju ključnu ulogu u postizanju kvalitete na području njegovog rada.

Cilj, zadaci i hipoteze istraživanja

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos između osobina ličnosti odgojitelja s njihovom nadom, optimizmom i zadovoljstvom životom. Iz toga proizlaze sljedeći problemi: a) ispitati osobine ličnosti odgojitelja; b) ispitati razine nade, optimizma i zadovoljstva životom odgojitelja; c) ispitati odnos osobina ličnosti odgojitelja s njihovom nadom, optimizmom i zadovoljstvom životom te socio-demografskim varijablama. Na temelju prikazanih teorijskih modela i prethodnih istraživanja, očekuje se da će razina neuroticizma biti niska, a razine ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti visoke. Visoko optimistični odgojitelji imat će veću nadu i bit će zadovoljniji svojim životom. Nadalje, očekuje se pozitivna korelacija nade, optimizma i zadovoljstva životom sa svim osobinama ličnosti, (osim s neuroticizmom, gdje se očekuje negativna korelacija). S obzirom na osobine ličnosti, očekuje se negativna korelacija jedino ekstraverzije s dobi i radnim stažom. Očekuje se da s dobi raste zadovoljstvo životom te da neće biti povezanosti između nade i dobi te optimizma i dobi.

Metoda

Ispitanici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 339 odgojitelja (sve ženskog spola), prosječne dobi $M=39.68$, $SD=11.24$, u rasponu dobi od 20 do 63 godine. Prema slučajnom odabiru nekoliko županija i njihovih mjesta, ispitani odgojitelji su bili iz 20 predškolskih ustanova u 16 mjesta (Matulji, Krk, Vukovar, Višnjan, Zagreb, Mali Lošinj, Veli Lošinj, Cres, Crikvenica, Slavonski Brod, Belišće, Rijeka, Velika Gorica, Požega, Šenkovec, Drnje) koja se nalaze unutar 9 županija: Zagrebačka, Koprivničko-križevačka, Požeško-slavonska, Primorsko-goranska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Međimurska, Vukovarsko-srijemska i Istarska. Prosječni radni staž bio je $M=16.11$, $SD=11.86$, u rasponu od 0 godina do 41 godine. Od ukupnog broja odgojitelja, zaposleno je 337, nezaposlenih je 2. Ispitani odgojitelji rade u različito strukturiranim skupinama: u jaslicama ($N=79$), u mješovitoj grupi ($N=196$), u homogenoj skupini djece ($N=61$) i kao ravnatelj ($N=2$). Rezultati Kolmogorov-Smirnov-

ljevog testa pokazali su da se distribucije dobi i radnog staža značajno razlikuju od normalne distribucije: za dob ($K-Sz=2.15$, $p=.01$) i za radni staž ($K-Sz=2.45$, $p=.01$).

Mjerni instrumenti

U ovom su istraživanju korištena četiri mjerna instrumenta koja mjere relevantne varijable: osobine ličnosti, nadu, optimizam i zadovoljstvo životom.

Dimenzije petofaktorskoga modela izmjerene su upitnikom BFI (eng. *Big Five Inventory*; Benet-Martinez i John, 1998.; John & Srivastava, 1999.). Upitnik se sastoji od 44 čestice na koje su ispitanici procjenjivali svoje slaganje s tvrdnjama na skali Likertova tipa od 1 (*U potpunosti se ne slažem*) do 5 (*U potpunosti se slažem*). Svaka od ponuđenih tvrdnji započinje sa: „Sebe vidim kao osobu koja je...“, a završava s onom osobinom koja pripada odgovarajućoj dimenziji ličnosti, primjerice: ekstraverziji („...je pričljiva“), neuroticizmu („...se lako iznervira“), ugodnosti („...je blage, pomirljive prirode“), savjesnosti („...temeljito obavlja posao“) i otvorenosti („...se zanima za umjetnost“). U analizi pouzdanosti izračunati su koeficijenti pouzdanosti Cronbach alpha zadovoljavajućih razina za sve dimenzije: za ekstraverziju $a=.76$, za neuroticizam $a=.79$, za ugodnost $a=.70$, za savjesnost $a=.65$ i za otvorenost $a=.81$.

Za mjerenje nade korišten je Upitnik Nade za odrasle (eng. *Adult Dispositional (Trait) Hope Scale*; Snyder i sur., 1991.). Sastavljen je od 12 čestica, a primjer jedne je: „Čak i ako sam obeshrabren mogu pronaći način za rješenje problema“. Kod Upitnika Nade za odrasle u ovom istraživanju utvrđen je zadovoljavajući Cronbach alpha koeficijent koji iznosi $a=.89$. Ispitanici su se procjenjivali na skali od 6 stupnjeva (1=*nikada*; 2=*rijetko*; 3=*ponekad*; 4=*često*; 5=*vrlo često*; 6=*uvijek*).

Za mjerenje dispozicijskog optimizma korišten je Test životnog usmjerenja (eng. *Life Orientation Test- LOT*; Scheier, Carver i Bridges, 1994.). Ovaj test sastavljen je od 6 čestica koje karakterizira jasnoća i jednostavnost. Primjer jedne čestice je: „Ako mi nešto može poći naopako, poći će“. Cronbach alpha koeficijent ove skale iznosi $a=.71$.

Za mjerenje zadovoljstva životom korištena je *Skala zadovoljstva životom* (eng. *Satisfaction With Life Scale- SWLS*; Diener i sur., 1985.). Skala se sastoji od 5 tvrdnji (primjer: „Moj je život vrlo blizu onome što smatram idealnim“) koje predstavljaju subjektivnu vrijednosnu procjenu vlastitog života, prema osobnim kriterijima svakog ispitanika. Utvrđen Cronbach alpha koeficijent za ovu skalu iznosi $a=.82$. Na obje ove skale ispitanici su odgovarali na skali Likertova tipa od 1 (*U potpunosti se ne slažem*) do 5 (*U potpunosti se slažem*).

Rezultati Kolmogorov-Smirnovljevog testa za testiranje značajnosti normalnosti distribucija svih rezultata pokazali su sljedeće: a) za osobine ličnosti: Ekstraverziju ($K-Sz=1.04$, $p=.24$), Neuroticizam ($K-Sz=1.02$, $p=.25$), Ugodnost ($K-Sz=1.44$, $p=.03$),

Savjesnost ($K-Sz=1.26$, $p=.08$), Otvorenost k iskustvu ($K-Sz=1.03$, $p=.24$); b) za optimizam ($K-Sz=1.40$, $p=.04$); c) za nadu ($K-Sz=1.28$, $p=.07$); te d) za zadovoljstvo životom ($K-Sz=2.13$, $p=.01$). Utvrđeni nalazi ukazuju na potrebu za primjenom Spearmanovog koeficijenta korelacije.

Postupak

Istraživanje je provedeno u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Obuhvatilo je 20 predškolskih ustanova u 16 prethodno navedenih mjesta i županija. Distribuiranje i prikupljanje upitnika trajalo je četiri mjeseca. Bilo je potpuno anonimno, povjerljivo te je obećana povratna informacija odgojiteljima. Nastojeći odgovoriti na prvi i drugi problem, provedena je deskriptivna analiza, a za treći problem koristiti će se korelacijska analiza.

Rezultati i rasprava

Osobine ličnosti odgojitelja

Tablica 1 prikazuje prosječne odgovore (unutar skale i ukupan rezultat) na skalama ekstraverzije, neuroticizma, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti dobivene u ovom istraživanju. Kao što je bilo za očekivati, rezultati su pokazali da je razina neuroticizma najniža u odnosu na ostale osobine ličnosti kod odgojitelja, dok je razina otvorenosti prema iskustvu najviša. Usporedbom s prethodnim nalazima sličnih istraživanja, uočavaju se podudarnosti s dobivenim rezultatima u ovom radu.

U prethodnom istraživanju koje ističe važnost osobina ličnosti odgojitelja u radu s djecom predškolske dobi, utvrđeni su slični rezultati: ekstraverzija $M=30.77$; neuroticizam $M=18.24$; ugodnost $M=36.53$; savjesnost $M=35.30$; otvorenost $M=41.03$ (Tatalović Vorkapić, 2012.). Vrlo slično i u istraživanju Tatalović Vorkapić i Lončarić (2013.) utvrđene su visoke razine osobina ličnosti: za ekstraverziju $M=29.26$, za ugodnost $M=36.48$, za savjesnost $M=35.17$ te za otvorenost iznosi $M=39.14$, te niske za neuroticizam $M=18.95$. Ti su rezultati konzistentni s rezultatima ovog istraživanja u kojem su odgojitelji također pokazali najveći prosječan rezultat upravo na skali otvorenosti prema iskustvu. Specifičnost profesije odgojitelja opravdava dobivene vrijednosti na ovoj skali. S obzirom da je u ovoj profesiji neophodna komunikacija, aktivan pristup radu, prihvaćanje izazova, novih situacija i općenito „otvorenost“, nije čudno što su odgojitelji pokazali najviše vrijednosti upravo na ovoj skali. Nakon otvorenosti, vrlo visoke vrijednosti dobivene su na skali ugodnosti, savjesnosti i ekstraverzije, što je također pozitivno jer ove tri osobine spadaju u poželjne osobine odgojitelja predškolske djece. Dobivenim rezultatima u potpunosti je potvrđena prva hipoteza.

Tablica 1: Osnovni deskriptivni statistički parametri za osobine ličnosti odgojitelja

Osobine ličnosti	Prosječna suma			Prosječan odgovor		
	M	SD	RASPON	M	SD	RASPON
Ekstraverzija	28.79	4.64	15-40	3.6	0.58	1.88-5
Neuroticizam	19.52	4.95	9-38	2.44	0.62	1.13-4.75
Ugodnost	35.80	4.24	25-45	3.98	0.47	2.78-5
Savjesnost	35.35	5.16	21-70	3.92	0.53	2.33-5
Otvorenost	37.97	5.22	24-50	3.79	0.52	2.4-5

Tablica 2: Osnovni deskriptivni statistički parametri za nadu, optimizam i zadovoljstvo životom

	Prosječna suma			Prosječan odgovor		
	M	SD	RASPON	M	SD	RASPON
Nada	33.76	6.64	16-48	4.22	0.83	2-6
Optimizam	22.56	4.29	8-30	3.76	0.72	1.33-5
Zadovoljstvo životom	17.95	4.02	5-25	3.59	0.8	1-5

Nada, optimizam i zadovoljstvo životom odgojitelja

U Tablici 2 prikazani su prosječni rezultati (unutar skale i ukupan rezultat) na skalama nade, optimizma i zadovoljstva životom. U istraživanju svrhe, nade i zadovoljstva životom u tri dobne skupine, autora Bronka i suradnika (2009.), prosječan rezultat na skali nade za adolescente iznosio je $M=12.82$, za mlade $M=12.58$ te za odrasle $M=25.61$. S obzirom da je u ovom istraživanju prosječna dob ispitanih odgojiteljica $M=39.68$, ovaj je uzorak prema dobi najbliži odrasloj skupini iz prethodno navedenog istraživanja, čija je prosječna dob iznosila $M=35.50$ stoga ih je opravdano usporediti. Nada odgojiteljica veća je od nade mješovitog uzorka odraslih, čemu mogu biti uzrok neke demografske varijable kao što su spol, obrazovanje, radni status i sl. Naime, ovaj je uzorak homogen po spolu (sve odgojiteljice) dok je uzorak prikazanog istraživanja heterogen po spolu. U svakom slučaju evidentan je visok rezultat na skali nade, što je vrlo pozitivno posebice zato što se radi o osobama koje rade s najmlađima i utječu na njihove živote svojim stavovima i ponašanjem, kao što je to slučaj kod odgojitelja.

U istraživanju utjecaja nade i optimizma na akademski uspjeh studenata prava (Rand, Martin i Shea, 2011.), rezultati su ukazali na razinu optimizma čija je vrijednost iznosila $M=19.86$. S obzirom da se u prethodno navedenim istraživanjima moglo vidjeti da dob nema značajan utjecaj na optimizam, moguće je usporediti optimizam odgojiteljica i studenata ($M_{dob}=26.33$) iz ovog primjera. Uočljivo je da je optimizam odgojiteljica veći od optimizma studenata. O razlozima ove razlike bi se moglo spekulirati, no ono što je značajno da je razina optimizma relativno visoka kod odgojitelja, što je bilo za očekivati. Ova visoka razina optimizma kod odgojiteljica od velikog je značaja, s obzirom na činjenicu da je djetinjstvo period u kojem bliska okolina i odnosi unutar nje znatno utječu na formiranje ove dragocjene karakteristike.

U domaćem istraživanju na uzorku odgojitelja utvrđena je prosječna vrijednost na skali zadovoljstva životom $M=25.13$ (Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2013.). Moguće objašnjenje prosječne niže razine zadovoljstva životom u ovom istraživanju u odnosu na rezultate iz prethodnog istraživanja leži u karakteristikama uzorka: odgojitelji s višom razinom zadovoljstva životom dolaze s riječkog područja, dok odgojiteljice s nižom razinom zadovoljstva životom dolaze iz ratom zahvaćenih područja (njih 112, tj. iz četiri od osam područja). Stoga, se može pretpostaviti da je uzrok niskoj razini zadovoljstva životom u ovom istraživanju vjerojatno posljedica ratnih zbivanja koje su negativno utjecale na socio-kulturne, društvene i gospodarske promjene na ovim područjima. Osim ovog, razlog može biti i razlika u akademskim postignućima, jer se uzorak iz istraživanja Tatalović Vorkapić i Lončarić (2013.) odnosi na odgojiteljice koje su nastavile svoje školovanje te je logično da posjeduju upornost, otvorenost, entuzijazam, volju i ambicije što posljedično dovodi do ostvarenja ciljeva i većeg zadovoljstva životom. S druge strane, uzorak iz ovoga istraživanja uključuje zaposlene odgojiteljice koje unutar svoga kolektiva mogu biti nezadovoljne međuljudskim odnosima, organizacijom rada, materijalnim prihodima i drugim faktorima koji negativno utječu na razinu zadovoljstva životom. U svakom slučaju, jedna od budućih istraživačkih smjernica bi svakako trebala uključivati analizu razloga (ne)zadovoljstvu životom odgojitelja u našoj zemlji.

Povezanost osobina ličnosti odgojitelja s njihovom nadom, optimizmom i zadovoljstvom životom te socio-demografskim varijablama

Naposljetku, analiziran je odnos između osobina ličnosti, nade, optimizma i zadovoljstva životom sa socio-demografskim karakteristikama odgojiteljica (dob i radni staž). Rezultati korelacijske analize prikazani su u Tablici 3. Utvrđene su očekivane relacije između fokusnih varijabli. Neuroticizam je negativno povezan sa

Tablica 3: Korelacijska matrica osobina ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam, ugodnost, savjesnost i otvorenost prema iskustvu), nade, optimizma, zadovoljstva životom, dobi i radnog staža

	NE	UG	SA	OT	NA	OP	ZŽ	D	RS
EK	-0,38** 0,00	0,14* 0,01	0,41** 0,00	0,42** 0,00	0,38** 0,00	0,32** 0,00	0,17** 0,00	-0,14* 0,01	-0,12* 0,04
NE	1	-0,37** 0,00	0,43** 0,00	-0,32** 0,00	-0,39** 0,00	-0,43** 0,00	-0,38** 0,00	0,11 0,05	0,10 0,07
UG		1	0,36** 0,00	0,16** 0,00	0,23** 0,00	0,20** 0,00	0,28** 0,00	-0,09 0,09	-0,08 0,13
SA			1	0,36** 0,00	0,32** 0,00	0,16** 0,00	0,13* 0,02	-0,06 0,31	-0,08 0,14
OT				1	0,40** 0,00	0,29** 0,00	0,11* 0,05	0,04 0,45	0,02 0,71
NA					1	0,53** 0,00	0,44** 0,00	0,01 0,86	0,02 0,79
OP						1	0,48** 0,00	-0,13* 0,02	-0,13* 0,02
ZŽ							1	-0,14* 0,01	-0,10 0,08
D								1	0,96** 0,00
RS									1

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Legenda: EK=Ekstraverzija; NE=Neuroticizam; UG=Ugodnost; SA=Savjesnost; OT=Otvorenost; NA=Nada; OP=Optimizam; ZŽ=Zadovoljstvo životom; D=Dob; RS=Radni staž

svim ostalim osobinama ličnosti. Ugodnost, savjesnost i otvorenost su u pozitivnim korelacijama s ekstraverzijom te u odnosu jedna na drugu. Ovi nalazi potvrđuju prethodno utvrđene korelacijske rezultate (Tatalović Vorkapić, 2012.; Tatalović Vorkapić i Lončarić, 2013.).

Iz toga se može zaključiti da su odgojiteljice iz ovog istraživanja komunikativne, maštovite, pristupačne, druželjubive, ambiciozne, fleksibilne, ugodne, spremne pomoći drugima, organizirane, uporne, savjesne, izdržljive te otvorene za suradnju, usvajanje novih spoznaja i iskustava. Istovremeno, kod njih je najmanje prisutna nervoza, negativne emocije, stres i promjena raspoloženja, što je razumljivo s obzirom da u poslu odgojitelja negativni pristup situacijama može samo sabotirati rad, narušiti odnose i najgore od svega loše utjecati na život djece u predškolskoj ustanovi.

Analiza povezanosti nade, optimizma i zadovoljstva životom, rezultirala je visokom pozitivnom korelacijom nade s optimizmom i zadovoljstvom životom. Ovi rezultati ukazuju da odgojitelj s višom razinom optimizma posjeduje i višu razinu nade a posljedično i veće zadovoljstvo životom, što u potpunosti potvrđuje drugu postavljenu hipotezu. S obzirom da do sada nisu provedena istraživanja koja stavljaju u odnos nadu, optimizam i zadovoljstvo životom kod odgojitelja u našoj zemlji, ovaj rad ima značajan doprinos za odgojiteljsku profesiju i unapređenje predškolske odgojno-obrazovne prakse.

S obzirom na osobine ličnosti, dobiveni rezultati u ovom radu pokazali su da je nada u pozitivnoj korelaciji s ekstraverzijom, ugodnošću, savjesnošću, te u najvišoj pozitivnoj korelaciji s otvorenošću prema iskustvu. Negativna povezanost nade uočena je samo u odnosu na neuroticizam. Optimizam je u najvećoj pozitivnoj korelaciji s ekstraverzijom dok je nešto manja pozitivna povezanost uočena u odnosu na ugodnost, savjesnost i otvorenost. U negativnoj je korelaciji jedino s neuroticizmom, što je bilo za očekivati. Logično je da je povišeni neuroticizam prisutan u osoba koje imaju nisko pozitivno mišljenje, kao što su optimizam i nada, što se pokazalo i na uzorku odgojitelja. Zadovoljstvo životom pozitivno korelira s četiri, od pet osobina ličnosti: ekstraverzijom, ugodnošću, savjesnošću, te nešto manje s otvorenošću, dok je s neuroticizmom u negativnoj korelaciji. Prema tome, dobiveni rezultati ukazuju da su nada optimizam i zadovoljstvo životom kod odgojitelja predškolske djece pozitivno povezani s osobinama ličnosti: ekstraverzijom, ugodnošću, savjesnošću i otvorenošću, dok su negativno povezani s neuroticizmom, čime je u potpunosti potvrđena i treća hipoteza ovoga istraživanja. U prethodnim je istraživanjima (Tatalović Vorkapić, 2012.) utvrđeno da ekstraverzija opada s dobi, što je utvrđeno i u ovom istraživanju. Zanimljiv je nalaz značajnog pada optimizma i zadovoljstva životom s dobi odgojitelja, što predstavlja izazov za neka buduća istraživanja.

Odgojitelj koji je komunikativan, vedar, stabilan i suosjećajan zasigurno će olakšati prilagodbu djeteta na ustanovu kao i komunikaciju s roditeljima, kolegama i stručnim suradnicima. Ovakav odgojitelj će svojim toplim pristupom i pozitivnim stavom utjecati na razvijanje dječje nade i pozitivnog razmišljanja, što je istovremeno i najbolji način za razvoj optimizma kod djece. Ono što je ključno za istaknuti jest značaj ovakvih istraživanja koja se odnose na analizu svih onih značajki odgojitelja koje mogu, bilo na izravan ili neizravan način (Jančec i sur., 2015.) značajno utjecati na kvalitetu rada s djecom predškolske dobi.

Zaključak

S obzirom na osnovni cilj ovog istraživanja, uočljivo je da su postavljene hipoteze potvrđene. Utvrđene su visoke razine ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti prema iskustvu, nade, optimizma i zadovoljstva životom, te značajno niske neuroticizma. Također, utvrđena je pozitivna povezanost nade, optimizma i zadovoljstva životom sa svim osobinama ličnosti, izuzev neuroticizma. Naposljetku, odgojiteljice su pokazale značajan pad ekstraverzije, optimizma i zadovoljstva životom dobi, što je zanimljiv nalaz koji bi se u budućnosti trebao detaljnije analizirati.

Što se tiče samih ograničenja istraživanja, treba uzeti u obzir da bi dobiveni rezultati možda bili drugačiji da je uzorak ispitanika bio samo iz jednog djela Hrvatske ili u potpuno slučajan. Naime, specifičnost pojedinih regija zahvaćenih ratom vjerojatno je imala utjecaj na dobivene rezultate kada je u pitanu zadovoljstvo životom kod odgojiteljica. Također, dobiveni rezultati glede povezanosti dobi sa zadovoljstvom životom možda bi se razlikovali od postojećih da su uzete u obzir još neke varijable kao što su: brak, fizičko zdravlje, broj prijatelja, samopoštovanje i zahvalnost koje, prema teorijskim okvirima (Rijavec i sur., 2008.) bitno utječu na razinu zadovoljstva životom. Također, bilo bi poželjno u budućim istraživanjima obuhvatiti odgojitelje različitih dobnih skupina i godina radnog staža (na primjer pripravnike, odgojitelje s 10 i više godina radnog staža i one koji su pred mirovinom). Usporedbom ovih skupina odgojitelja možda bi se dobili precizniji rezultate o njihovoj razini optimizma i zadovoljstva životom. Osim toga, bilo bi zanimljivo analizirati povezanost između foksunih varijabli u ovom istraživanju i radne produktivnosti i radnih učinaka, na osnovu čega bi bilo moguće ozbiljnije zakoračiti prema valjanoj provjeri Teorije podudaranja ličnosti i posla (eng. *Personality-job fit theory*; Holland, 1985.).

U svakom slučaju, ovo istraživanje ukazuje na značaj određenih karakteristika odgojitelja koje u okviru ove značajne profesije imaju izniman utjecaj na kvalitetu rada. Budućnost odgojiteljskog posla, u smislu unapređivanja kvalitete i njegovoga razvoja u profesionalnom smislu, ovisi isključivo o angažiranosti ljudi iz ovoga područja. Stoga je vrlo važno njegovati ovaj istraživački smjer u odgojiteljskoj i srodnim profesijama, kako bi se što efikasnije istražile specifičnosti ovoga posla, te svi čimbenici koji utječu na njega.

Literatura

- Benet-Martinez, V. i John, O.P. (1998.). *Los cinco grandes* across cultures and ethnic groups: Multitrait multimethod analyses of the Big Five in Spanish and English. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 729-750.
- Brdar, I. i Bakarčić, S. (2006.). Suočavanje s neuspjehom u školi: koliko su važni emocionalna kompetentnost, osobine ličnosti i ciljna orijentacija u učenju? *Psihologijske teme*, 15(1), 129-150.
- Brajša-Žganec, A. i Kaliterna Lipovčan, Lj. (2006.). Kvaliteta življenja, životno zadovoljstvo i sreća osoba koje profesionalno pomažu drugima. *Društvena istraživanja*, 4-5(84-85), 713-728.
- Bronk, K.C., Hill, P.L., Lapsley, D.K., Talib, T.L. i Finch, H. (2009.). Purpose, hope and life satisfaction in three age groups. *The Journal of Positive Psychology*, 4(6), 500-510.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., i Griffin, S. (1985.). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Fulgosi, A. (1990.). *Psihologija ličnosti: Teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gračanin, A., Kardum, I. i Krapić, N. (2004.). Odnos pridjevske i upitničke mjeredimenzija petofaktorskog modela ličnosti. *Psihologijske teme*, 13, 33-46.
- Holland, J.L. (1985.). *Making vocational choices: A theory of careers* (2nd edition). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Jančec, L., Tatalović Vorkapić, S. i Lepičnik Vodopivec, J. (2015.). Hidden curriculum determinants in (pre)school institutions: Implicit cognition in action. U: Z. Jin (ur.), *Exploring implicit cognition: learning, memory, and social-cognitive processes* (str. 216-242). A Volume in the Advances in Psychology, Mental Health, and Behavioral Studies (APMHBS) Book Series. Zhengzhou Normal University, China & University of California, Davis, USA, IGI-Global, USA, doi: 10.4018/978-1-4666-6599-6.
- John, O.P., i Srivastava, S. (1999.). The Big Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U: L. Pervin i O. P. John (ur.), *Handbook of personality: Theory and research* (2. izdanje, str. 102-138). New York: Guilford Press.
- Larsen, R.J. i Buss, D.M. (2007.). *Psihologija ličnosti: područja znanja o ljudskoj prirodi*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lučić, K. (2007.). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno – obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9(1), 151-165.
- Myers, D.G. i Diener, E. (1995.). Who is happy? *Psychological Science*, 6, 10-19.
- Penezić, Z. (2006.). Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi. *Društvena istraživanja*, 4-5(84-85), 643-669.
- Pervin, L.A., Cervone, D. i John, O.P. (2008.). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Plomin, R., Scheier, M.F., Bergeman, C.S., Pedersen, N.L., Nesselroade, J.R. i McClearn, G.E. (1992.). Optimism, pessimism and mental health: A twin/adoption analysis. *Personality & Individual Differences*, 13(8), 921-930.
- Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M. i Majić, M. (2011.). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak*, 152(3-4), 373-388.
- Rand, K.L. (2009.). Hope and optimism: latent structures and influences on grade expectancy and academic performance. *Journal of Personality*, 77(1), 231-260.

- Rand, K.L., Martin, A.D. i Shea, A.M. (2011.). Hope, but not optimism, predicts academic performance of law students beyond previous academic achievement. *Journal of Research in Personality*, 45, 683–686.
- Rijavec, M. i Marković, D. (2008.). Nada, strah od ispitivanja i školski uspjeh. *Metodika*, 9(1), 8-17.
- Rijavec, M., Miljković, D. i Brdar, I. (2008.). *Pozitivna psihologija*. Zagreb: IEP-D2.
- Scheier, M.F. i Carver, C.S. (1987.). Dispositional optimism and physical well-being: The influence of generalized outcome expectancies on health. *Journal of Personality*, 55, 169–210.
- Scheier, M.F., Carver, C.S. i Bridges, M.W. (1994.). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A reevaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1063–1078.
- Slunjski, E. (2003.). *Devet lica jednog odgojitelja/roditelja*. Zagreb: „Mali profesor“.
- Snyder, C.R. (2000.). *Handbook of hope: Theory, measures, and applications*. San Diego, CA: Academic Press.
- Snyder, C.R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., Yoshinobu, L., Gibb, J., Langelle, C. i Harney, P. (1991.). The will and the ways: Development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 570-585.
- Snyder, C.R., Shorey, H.S., Cheavens, J., Pulvers, K.M., Adams, V.H. i Wiklund, C. (2002.). Hope and Academic Success in College. *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 820-826.
- Stilin, E. (2005.). *Stilovi rada i kompetencije odgojitelja u učeničkim domovima*. Rijeka: Adamić.
- Tatalović Vorkapić, S. (2012.). The Significance of Preschool Teacher's Personality in Early Childhood Education: Analysis of Eysenck's and Big Five Dimensions of Personality. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 2(2), 28-37.
- Tatalović Vorkapić, S. i Lončarić, D. (2013.). Posreduje li profesionalno sagorijevanje učinke osobina ličnosti na zadovoljstvo životom odgojitelja predškolske djece? *Psihologijske teme*, 22(3), 431-455.
- Tatalović Vorkapić, S., Vujičić, L. i Čepić, R. (2014.). Preschool Teacher Identity. U: P. Breen (ur.), *Cases on Teacher Identity, Diversity, and Cognition in Higher Education* (str.22-60). A volume in the Advances in Higher Education and professional Development (AHEPD) Book Series, IGI Global, doi: 10.4018/978-1-4666-5990-2.
- Vizek-Vidović, V., Vlahović-Štetić, V., Rijavec, M. i Miljković, D. (2014.). *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-Vern.

The connection of personality traits of pre-school teachers with their hopes, optimism and life satisfaction

Abstract

The main objective of this study was to examine the relationship between pre-school teachers' personality traits with their hopes, optimism and life satisfaction. The study included 20 pre-school institutions in 16 places that are located within 9 Croatian counties, and was applied on the sample of 339 educators. In the study four questionnaires were used. The results showed significantly high values of all personality traits, except for neuroticism, which was expected. High level of optimism of educators positively correlated with their hopes and life satisfaction. All personality traits positively correlated with hope, optimism and life satisfaction, except neuroticism, which negatively correlated with these three variables. The results established negative correlation of extraversion with age and years of service, while hope was not found to be associated with these socio-demographic variables. On the other hand, optimism and life satisfaction were found to be negatively associated with age. The established findings were discussed in the context of the changing role of contemporary pre-school teachers in relation to educational practice.

Key words: Pre-school teachers, five-factor model of personality, hope, optimism, life satisfaction